

בבא קמא ע

עניין: אבא חלפתא

שולחן ערוך יו"ד סי' רמ סעיף ב'

(ג) נראין דברי אבא (א) (ב) ולא יקראנו בשמו [ה] לא בחייו [ז] ולא במותו אלא אומר אבא מארי [ח] היה שם

הגהות רעק"א

(א) (שם) ולא יקראנו בשמו. קשה לי הא דברכות י"ח ע"כ אמר להו בעינא אבא, וכן שנת קט"ו ע"ל אמר רבי יוסי מעשה באבא חלפתא: (ד) (שם) משנה

רעק"א שבת קטו.

דף קט"ז ע"ל אמר ר' יוסי מעשה באבא חלפתא, וכתב רש"י ז"ל, אבא של ר"י חלפתא שמו. קשה לי איך הזכיר ר"י את אביו בשמו, הלא אמרינן בקידושין, ללא זכיר אביו בשמו, לא כהיו, ולא כמותו. ובני כהן יקיר לי קיר לבני, רבי שלמה גיי תירץ לי עפ"י דברי רש"י פרק חלק (דף ק' ע"ל ד"כ בשמו), ואינו אומר רבי ומורי פלוני, מבוטל דצמקדים שנה לפני שם העלם שרי, וכ"כ כהא שהקדים אבא לשם העלם חלפתא, וכקשה הוא

פתחי תשובה

שהיה לו שאר חכמים שהיו רבותיו הוצרך להזכירו כו'. ובאביו בכל ענין אסור, מפני שאין לו אלא אב אחד, והא דהטור הזכיר את אביו, מפני שהזכירו בלשון כבוד, הרא"ש, כלומר ראש לכל ישראל, עכ"ד. אם כן כשהוצרך להזכירו שאין יודעים אותו גם באביו שרי: (ג) משנה שמים. עיין ברש"י גיטין דף ל"ד

יוסף אומץ לחיד"א

סימן פ"ז. סימן ר"ם דין ב'. ולא יקראנו בשמו וכו'. אני בעניי כתבתי בקונטרס יעיר און בחלק עין זכור מערכת חיי"ת את ז"ך דהרב מהר"י אלגאזי ז"ל הקשה דאיך רבי יוסי קרא אביו אבא חלפתא והא קי"ל לא יקראנו בשמו. ולא קשה מידי דכיון דאומר אבא קודם שרי כדכתיב אדוני משה ע"ש. ועתה ראיתי למהרש"ל בים של שלמה פרק קמא דקדושין סימן ס"ה שכתב דברבו שרי לומר רבי פלוני ובאביו בכל ענין אסור להזכיר שמו לעולם אלא אבא מורי והטעם שאין לו אלא אב אחד ואין כאן מקום לטעות וי"מ על הטור שכתב וא"א הרא"ש למה הזכירו בשמו ולא כתב אבי מורי ורוצים לחלק בין הזכרה בפיו לכתיבה בעלמא ואני אומר שאין ראיה לדבריהם שהוא הזכירו בלשון צח בלשון כבוד ושבת וא"א הרא"ש ר"ל ראש לכל ישראל ולא כתב וא"א רבינו אשר עכ"ל:

מצפה איתן ברכות סב.

שם א"ל ב"ע עד כאן העזת פניך ברבך. וקשה לפ"ז דר' יהושע היה רבו דר"ע איך קראו ר"ע בשמו עיין חלק דף ק'. וי"ל דדוקא בשמו לצד אסור אבל כשאומר רבי שרי אע"פ שמוזכרו גם בשמו. והא דמשמע מפרש"י שם דמותר לומר ר' מורי פלוני לאו דוקא דה"ה ר' פלוני בלא מורי שרי. וזוה א"ש הא דמנחות דף עב דרבי תלמידו דר"ש הו' וקרי ליה ר"ש. ונראה דה"ה גבי אביו שרי לומר אבא פלוני וראיה מדמלינו דקרי ר' יוסי לאביו אבא חלפתא:

[מצפה איתן]

חיד"א עין זכור מערכת ח אות כז

זך. חלפתא אביו של רבי יוסי סתם וכמ"ש רש"י בשבת דף קט"ו ובקמא דף ע' ורשב"ם בתרא דף ג"ו ורש"י במעילה דף י"ז ושאר דוכתי וכן נראה מהש"ס. וראיתי להרב הגדול מהר"ש אלגאזי בהליכות אלי אות ע"ה על דברי רש"י בקמא דף ע' שכתב חלפתא אביו של רבי יוסי שכיון לשלול דלא הו' אבא חלפתא התנא דמייתי במציעא דף צ"ד עכ"ד. ויותר צודק פירוש זה בדברי רש"י בשבת דף קט"ו וספ"ד דמעילה דשם לא תפס בתיבת חלפתא כמו בקמא אלא כתב שם אבא חלפתא אביו של רבי יוסי ע"ש. וקצת נראה מדברי הרב מהר"ש הנזכר דאביו של רבי יוסי לא נקרא אבא חלפתא אלא רבי יוסי בנו קוראו אבי חלפתא. ולכאורה מסוטה דף ל"ד דקתני א"ר יהודה אבא חלפתא ורבי אלעזר בן מתאי וחנניא בן חכינאי עמדו על אותן אבנים וכו' מוכח דקורא לאביו של רבי יוסי אבא חלפתא דהני תנאי הם חביריו של אביו של רבי יוסי:

וזה חזיתי להרב החסיד במענה לשון חכמים אות ק"ט שהקשה דאיך ר' יוסי קרא לאביו בשמו אבא חלפתא וכו' ע"ש ונעלם ממנו מ"ש רש"י פ' חלק והביאו מור"ם בהגה סי' רמ"ב דהא דאסור לקרות לרבו בשמו היינו שמו לבד אבל מותר לומר מורי פ'. והוא מקרא מלא אדוני משה כלאם. וכן הדין באביו דאם אומר אבי פ' שרי וכ"כ המפרשים: